

WARISAN

KDN 7890

ISSN 1511-8320

Bil. 23, 2000



**PERSATUAN SEJARAH MALAYSIA
CAWANGAN NEGERI SEMBILAN**

KANDUNGAN

- 2** Kata Alu-Aluan
Dato' Seri Utama Tan Sri Hj. Mohd. Isa bin Dato' Hj. Abdul Samad
- 4** Dari Meja Editor
Prof. Madya Norhalim Hj. Ibrahim
- 7** Sidang Pengarang
- 8** Ahli Jawatankuasa Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan 1999/2000
- 9** Ahli Jawatankuasa Kerja Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan 1999/2000
- 9** Ahli Jawatankuasa Biro Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan 1999/2000
- 10** Ahli Jawatankuasa Persatuan Sejarah Malaysia Kawasan-Kawasan 1999/2000
Kawasan Kuala Pilah.
Kawasan Port Dickson
Kawasan Tampin
Kawasan Jelebu
Kawasan Rembau
Kawasan Seremban
Kawasan Jempol
- 15** Penulisan Tentang Adat Perpatih: Satu Sorotan Awal
Aiani Sudeen
- 30** Kepimpinan Adat dalam Adat Lingkungan dan Adat Istiadat Istana
Noor Hayati Hj. Ibrahim
- 62** Adat Istiadat Melantik dan Menjemput Pulang Datuk Lembaga Luak Rembau
Tok Puteh Ramly Hj. Shamsudin

- 71** Adat Berkadim dalam Luak Jempol
Rahimi NS
- 85** Tragedi Sungai Lui
Jamaludin Samsudin dan Izhab Harun
- 92** Lintasan Sejarah Kerajaan Melayu Rembau:
Melalui Tempat dan Tinggalan Bersejarah
Norhalim Hj. Ibrahim
- 133** Kegiatan Orang Rawa di Negeri Sembilan: Satu Kajian Awal
Abd. Rahim bin Ismail
- 143** Mohd. Faridun bin Haji Jonid: Tokoh Guru Negeri Sembilan 1999
dan Datuk Mangkubumi Luak Rembau
Norzali Hj. Ibrahim
- 151** Marhaban! Marhaban!! Selamat Datang!!
Za'ba
- 153** Surat kepada Ketua Editor
Rahimi NS
- 154** Cakap Eden
Jamaludin Samsudin dan Aiani Sudeen
- 155** Hiasan kulit: Istana Ampang Tinggi
Norhalim Hj. Ibrahim
- 157** Jawapan Cakap Eden
- 158** Laporan Aktiviti Persatuan Sejarah Malaysia Kawasan
Rembau 1999/2000
Norhalim Hj. Ibrahim
- 169** Nota kepada Penyumbang



DATO' SERI UTAMA TAN SRI
HAJI MOHD. ISA BIN DATO' HAJI ABDUL SAMAD
SPNS., PSM., DSNS., PMC.
Menteri Besar Negeri Sembilan



Kata Alu-Aluan

Menteri Besar Negeri Sembilan
merangkap
Yang Dipertua
Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan

Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan dan kawasan-kawasannya secara tidak langsung telah menyahut seruan saya dalam "Kata Alu-Aluan" terbitan Warisan tahun lalu. Sepanjang tahun 1999 dan bahagian pertama tahun 2000, Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan, melalui aktiviti kawasan telah berjaya menemukan kesan baru dan memperbaiki kesan lama sejarah Negeri Sembilan. Persatuan Sejarah Malaysia Kawasan Jempol misalnya, dengan kerjasama Pejabat Daerah Jempol dan Exco Kebudayaan, Kesenian dan Pelancongan Negeri Sembilan telah berjaya mengenal pasti Jalan Penarikan. Begitu juga dengan Persatuan Sejarah Malaysia Kawasan Rembau dengan kerjasama Pejabat dan Majlis Daerah Rembau sedang merancang membaik pulih kawasan bersejarah seperti Kuala (Kota) Pedas dan Danau Sisik Emas untuk dijadikan kawasan rekreasi yang boleh menarik pelancong dari dalam dan luar negeri.

Di samping mengenal pasti dan membaik pulih tempat dan kesan bersejarah, Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan melalui Kawasan juga semakin peka dengan aktiviti seni budaya yang semakin menghilang. Semua ini adalah hasil daripada kejayaan Tahun Melawat Negeri Sembilan 1999. Kepada semua ahli Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan dan Kawasan, saya mengambil kesempatan ini mengucapkan tahniah dan berharap akan melipatgandakan usaha-usaha berkenaan.

Sehubungan dengan perkara di atas, **Warisan** terbitan ini selain artikel-artikel biasa, cuba mengutarakan dan mengenalkan semula beberapa aspek budaya Negeri Sembilan yang kurang diketahui masyarakat umum.

Dengan terbitnya artikel-artikel tersebut, masyarakat umum khususnya orang Negeri Sembilan faham dan kenal akan budaya sendiri. Pemahaman ini akan menjadikan generasi muda mempunyai jati diri dan beridentiti. Justeru itu ia boleh menjadi benteng kepada kemasukan anasir-anasir budaya negatif yang berleluasa sekarang. Masyarakat yang tidak jati diri akan mengalami kehancuran.

Warisan terbitan pertama alaf baru ini memperlihatkan perubahan. Pertama sekali bidang jurnal ini diperluaskan merangkumi segala yang boleh dianggap sebagai warisan Negeri Sembilan. Kedua, terbitan kali ini memuatkan senarai jawatankuasa kawasan. Dengan termaktubnya senarai ini maka kita mendokumentasikan sumbangan mereka kepada pergerakan Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan dan juga Kawasan tempat mereka bergerak aktif. Tanpa kerjasama sukarela mereka, Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan dan Kawasan tidak mungkin bergerak. Ketiga, terbitan kali ini memberikan laporan aktiviti Kawasan melalui gambar. Ini adalah juga satu usaha untuk mendokumentasikan aktiviti yang dijalankan, bukan sahaja kepada Persatuan tetapi juga bagi daerah atau kawasan berkenaan. Pendokumentasian aktiviti tersebut secara tidak langsung memberi tahu masyarakat awam bahawa Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan dan Kawasan peka dalam pembangunan jati diri berdasarkan sejarah dan budaya.

Saya harap dalam keluaran yang akan datang setiap Kawasan akan melaporkan kegiatan masing-masing dalam **Warisan**.

Akhir sekali, saya mengucapkan tahniah kepada Sidang Pengarah **Warisan** kerana berjaya menerbitkan jurnal kali ke-23. Kepada semua penulis yang memberi sumbangan dalam penerbitan kali ini, saya bagi pihak Sidang Pengarah dan Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan mengucapkan ribuan terima kasih dan berharap akan terus memberi sokongan dan sumbangan dalam terbitan-terbitan akan datang.


DATO' SERI UTAMA TAN SRI
HAJI MOHD. ISA BIN DATO' HAJI ABDUL SAMAD

Dari Meja Editor



Manusia Berbudaya Palsu

Antara budaya dan sejarah tidak ada garis pemisah. Sejarah membentuk budaya dan begitu sebaliknya: tanpa sejarah tiada budaya. Manusia yang melupakan sejarah bererti melupakan budayanya. Manusia tanpa sejarah dan budaya ialah manusia tidak beridentiti, tidak jati diri dan tidak berperibadi.

Kita mengenali seseorang itu orang Inggeris, Jepun atau apa sahaja bangsa seantero dunia melalui sejarah dan budaya atau dalam istilah tradisi Melayu, melalui adat yang diamalkannya. Kini kebanyakan manusia Melayu, mengakui diri berbudaya atau beradat Melayu tetapi pada hakikatnya mereka tidak kenal dan tidak faham tentang budaya atau adat yang kononnya mereka amalkan. Mereka tidak tahu mengapa sesuatu adat dan istiadat itu dilaksanakan, motif di belakangnya dan tujuan yang tersirat di sebaliknya. Justeru itu mereka tidak tahu lagi apakah budaya atau adat yang mereka amalkan itu budaya atau adat Melayu atau bukan? Mereka ini adalah individu Melayu palsu.

Individu Melayu palsu ini cuba berusaha menjadi units masyarakat yang tertonjol dalam masyarakat adat atau budayanya. Sekiranya beliau beradat, ketua adat misalnya atau apa sahaja kegiatan adat yang mereka lakukan, semata-mata kerana mahukan berimej (orang beradat). Mereka, setelah 'berjaya' mencapai kedudukan dan memperoleh imej yang konon bakal mengangkat darjatnya, tidak pernah ingin memperbaiki alam minda mereka untuk memperbaiki adatnya. Malahan tidak terarah memahami keluhuran yang bergaung di bawah

adatnya. Justeru itu, mereka tidak jujur dalam mengisi kedudukan dan imej yang mereka tagih dan kemudian mereka peroleh. Bahkan, imej, kedudukan dan ilmu pengetahuan secelet yang diperolehnya dimanipulasi menjadi alasan membenarkan amalan hidup yang jelas bertentangan dan aneh mengikut tradisi adatnya. Mereka inilah yang akan mensosialisasikan generasi muda Negeri Sembilan yang bakal menggantikan mereka dalam alaf baru ini.

Antara Artikel Terbitan Kali Ini

Menyedari hakikat ini, jurnal **Warisan** terbitan pertama alaf baru ini memaparkan beberapa aspek adat atau budaya Adat Perpatih untuk tatapan dan penghayatan para pembaca. Artikel-artikel ini ialah hasil penggalian beberapa orang anak watan Negeri Sembilan yang masih sayang adatnya walaupun mereka tidak berimej 'orang beradat'. Diharap dengan adanya paparan sebegini, masyarakat khususnya para pembaca akan lebih mengenali budaya atau adat Melayu Negeri Sembilan dan sekali gus mengurangkan pencemehan tentangnya.

Warisan terbitan kali ini juga menerbitkan kata alu-aluan Tan Sri Dr. Pendeta Hj. Zainal Abidin b. Hj. Ahmad atau lebih terkenal dengan Za'ba. Kepada pengkaji Za'ba, artikel ini dapat memberi sedikit sumbangan tentang zaman persekolahan beliau di Sekolah Melayu Batu Kikir dalam tahun 1907. Artikel ini juga boleh menambah pengisian Teratak Za'ba apabila teratak ini siap nanti.

Satu lagi kelainan **Warisan** terbitan ini ialah ruangan surat daripada pembaca. Ruangan ini dimulakan oleh Rahimi NS sebagai memberi maklum kepada umum tentang akan terbitnya kamus kosa kata dialek Negeri Sembilan. Surat ini berpunca daripada artikel Jamaludin Samsudin dalam **Warisan** 22, 1999.

Warisan terbitan kali ini juga memberi laluan kepada Persatuan Sejarah Malaysia Kawasan untuk melaporkan aktiviti tahunan mereka. Untuk kali ini, Persatuan Sejarah Malaysia Kawasan Rembau telah menyumbangkan aktivitinya untuk tatapan dan sumbang saran kepada kawasan-kawasan lain. Sidang redaksi berharap ruangan laporan kawasan ini akan berterusan dalam setiap penerbitan **Warisan** yang akan datang. Dengan demikian, tercapailah cita-cita **Warisan**

selain menjadi arena akademik, sejarah dan budaya Negeri Sembilan juga menjadi lidah kepada aktiviti Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan dan Kawasan Negeri Sembilan.

Nampaknya seruan daripada meja Pengarang Warisan 22, 1999 menjemput para penulis keturunan Cina dan India memberikan sumbangan tidak mendapat sambutan. Namun, sidang pengarang tidak berputus asa dan berharap mereka akan terpenggil untuk memberikan sumbangan dalam Warisan 24 nanti.

Terima Kasih

Akhir sekali, saya bagi pihak sidang redaksi jurnal Warisan dan Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan (PSMCNS) ingin mengucapkan ribuan terima kasih kepada YAB Dato' Seri Utama Tan Sri Hj. Mohd. Isa bin Dato' Hj. Abdul Samad, Menteri Besar Negeri Sembilan merangkap Yang Dipertua PSMCNS atas motivasi dan sokongan yang beliau berikan. Tanpa galakan dan cabaran yang berpunca daripada minat dan kecintaan beliau terhadap sejarah dan budaya Negeri Sembilan berkemungkinan besar jurnal Warisan ini akan menjadi bahan warisan pula.

Sidang redaksi juga mengucapkan terima kasih kepada setiap penulis yang menyumbangkan artikel untuk terbitan kali ini.

Kepada para editor saya juga ingin mengucapkan terima kasih yang tidak terhingga atas kesudian mereka secara sukarela meluangkan masa, tenaga dan memerah otak membaca, meneliti dan memperbaiki; diikuti pula dengan mengedit dan membaca pruf pertama dan kedua terbitan ini. Kepada pihak-pihak lain yang terlibat secara langsung atau tidak, terima kasih juga saya ucapkan.



*** NORHALIM HJ. IBRAHIM**

Sidang Pengarang

Ketua Editor

Prof. Madya Norhalim Hj. Ibrahim

Editor

Aiani binti Sudeen

Jamaludin bin Samsudin

© Hakcipta: Persatuan Sejarah Malaysia
Cawangan Negeri Sembilan

Warisan ialah jurnal keluaran Persatuan Sejarah Malaysia Cawangan Negeri Sembilan.

Makalah-makalah yang diterbitkan dalam *Warisan* bukan semestinya pendapat Ketua Editor atau Editor jurnal ini. Editor bertanggungjawab membuat pemilihan kepada kandungan *Warisan* dan berhak menolak makalah-makalah yang dirasakan tidak layak diterbitkan. Pendapat-pendapat yang dikemukakan serta ketepatan fakta-fakta yang diterbitkan dalam makalah adalah merupakan tanggungjawab penulis sendiri.

Sumbangan makalah daripada para ilmuan, budayawan, peminat sejarah dan budaya Negeri Sembilan hendaklah mengikut garis panduan yang diberikan dalam ruang "Nota kepada Penyumbang" yang diterbitkan dalam setiap isu *Warisan*. Segala surat menyurat dan sumbangan makalah hendaklah dialamatkan kepada :

Ketua Editor
Jurnal Warisan
Persatuan Sejarah Malaysia
Cawangan Negeri Sembilan
498 Lorong Margosa 16/2
Margosa Height
70400 Seremban.

Dicetak oleh:
World Machine Trading
101 Jalan Dato' Bandar Tunggal
70000 Seremban.

**PERSATUAN SEJARAH MALAYSIA
CAWANGAN NEGERI SEMBILAN DARUL KHUSUS
1999 - 2000**

Yang Di Pertua

Yang Amat Berhormat Dato' Seri Utama
Tan Sri Haji Mohd. Isa bin Dato' Haji Abdul Samad
SPNS., PSM., DSNS., PMC.
Menteri Besar Negeri Sembilan Darul Khusus

Naib Yang Di Pertua

Dato' Haji Sudin bin Kamari
Pengarah Jabatan Pendidikan Negeri Sembilan Darul Khusus
(hingga Oktober 1999)

Tuan Haji Khusaini bin Haji Hasbullah
Pengarah Jabatan Pendidikan Negeri Sembilan
(mulai Oktober 1999)

- Setiausaha Kehormat*** : Tuan Haji Ismail bin Abdul Hadi
- Pen. Setiausaha Kehormat*** : Tuan Haji Mahadi bin Abdul Rahman
- Bendahari Kehormat*** : Encik Tilak Raj Sharma
- Pen. Bendahari Kehormat*** : Tuan Haji Mohd. Misan bin Mastor
- Pengarang Kehormat*** : Prof. Madya Norhalim bin Hj. Ibrahim
- Ahli Jawatankuasa*** : YB. Tn. Haji Sainy bin Edris
Tn. Hj. Mohd. Zahidin bin Haji Sidek
Tn. Haji Ismail bin Adnan
Tn. Hj. Mohd. Yusof bin Othman
En. Ibrahim bin Abdul Rahman
- Pemeriksa Kira-Kira*** : Tuan Haji Mohd. Jan bin Othman
Encik R. Pachappan a/l Rajagopal

JAWATANKUASA KERJA PERSATUAN SEJARAH MALAYSIA CAWANGAN NEGERI SEMBILAN 1999/2000

Pengerusi

Dato' Haji Sudin bin Kamari
(Hingga Oktober 1999)

Tuan Haji Khusaini bin Haji Hasbullah
(Mulai Oktober 1999)

- Setiausaha** : Tn. Haji Ismail bin Abdul Hadi
- Penolong Setiausaha** : Tn. Haji Mahadi bin Abdul Rahman
- Bendahari** : Encik Tilak Raj Sharma
- Penolong Bendahari** : Tuan Haji Mohd. Misan bin Mastor
- Ahli Jawatankuasa** : YB. Tn. Haji Sainy bin Edris
Tn. Hj. Mohd. Zahidin bin Haji Sidek
Tn. Haji Ismail bin Adnan
Tn. Hj. Mohd. Yusof bin Othman
En. Ibrahim bin Abdul Rahman
Ustaz Sayuti bin Mamat
Tn. Haji Mohd. Taib bin Hussin
Tn. Haji Mazlan bin Borhan
Tn. Haji Mohd. Jan bin Othman
Prof. Madya Norhalim bin Hj. Ibrahim
Wakil Muzium Negeri
Wakil Maktab Perguruan Raja Melewar
Wakil Perpustakaan Awam Negeri Sembilan
- Ketua-Ketua Biro**
- Penerbitan** : Prof. Madya Norhalim bin Hj. Ibrahim
- Lawatan** : YB. Tn. Haji Sainy bin Edris
- Ceramah/Seminar** : Tn. Haji Ismail bin Adnan
- Pertandingan** : Tn. Haji Zahidin bin Haji Sidek
- Koleksi/Rakaman** : Encik Ibrahim bin Abdul Rahman
- Kewangan** : Encik Tilak Raj Sharma
- Buletin "Dari Jendela"** : Tn. Haji Mohd. Misan bin Mastor

**JAWATANKUASA KAWASAN-KAWASAN
PERSATUAN SEJARAH MALAYSIA
CAWANGAN NEGERI SEMBILAN**

KAWASAN KUALA PILAH

Yang Dipertua	: Tn. Haji Mazlan bin Borhan
Naib Yang Dipertua	: Alias bin Abdul Ghani
Setiausaha Kehormat	: Mohd. Noor bin Abdul Ghani
Pen. Setiausaha Kehormat	: Rokiah bte. Yusof
Bendahari Kehormat	: Tan Lye Kiat
Ahli Jawatankuasa	: Alias bin Tijad
	Salma bin Mustapa
	Sabariah bte. Shukur
	Abd. Latif bin Idrus
	Tn. Haji Annuar bin Yaacob
	Abdul Rahman bin Ismail
	Zainal bin Adam
	Lee Chin Siong
	Chan Meng Chai
	Pn. Hajjah Rohayati binti Abdullah
	Zakaria bin Sulaiman
	M. Sokanathan
	Zakiah
Pemeriksa Kira-kira	: Maspan bin Mat Ubin
	Yaakob bin Salleh

KAWASAN PORT DICKSON

Penaung	: YB. Tuan Haji Sainy bin Edris
Yang Dipertua	: Malik bin Sohor
Naib Yang Dipertua	: Tn. Haji Kamarudin bin A. Hassan
Setiausaha Kehormat	: Abd. Rahim bin Ismail
Pen. Setiausaha Kehormat	: Azmi bin Ayob
Bendahari Kehormat	: Rusiah binti Jalil
Ahli Jawatankuasa	: Hassan bin Hamzah Awalludin bin Abu Hassan Azmi bin Mohammad Abd. Razak bin Ibrahim Muzahar bin A. Samad Kuttappan Zaharah binti M. Nadzir Toh Hong Su Zakaria bin Mohamad P. Kandasamy
Pemeriksa Kira-Kira	: Shamsuddeen bin Abd. Aziz Yeo Ing Kiat

KAWASAN TAMPIN

Yang Dipertua	: Tn. Haji Ismail bin Adnan
Naib Yang Dipertua	: Kamarudin bin Udin
Setiausaha Kehormat	: Pn. Hajjah Esah binti Jantan
Pen. Setiausaha Kehormat	: Tn. Haji Mohd. Isa bin Haji Wahab
Bendahari Kehormat	: Tn. Haji Ibrahim bin Yon
Ahli Jawatankuasa	: Mohd. Kadzri bin Haji Ibrahim Nordin bin Mohd. Nor Rokiah binti Kamaruddin

Pemeriksa Kira-Kira

Mohd. Jaafar bin Kassim
 Mohd. Farid bin Haji Mohd. Yatim
 Abara bin Ahmad Munir
 Vickraman
 Tn. Haji Azam bin Md. Atan
 Nordin bin Sulaiman
 Kassim bin Ahmad
 : Tn. Haji Hussin bin Hassan Jabal
 Maspan bin Ubin

KAWASAN JELEBU**Penaung**

: Yang Teramat Mulia Dato' Mendika
 Menteri Akhirulzaman Dato' Haji
 Musa bin Wahab

Yang Dipertua

: Tn. Haji Mohd. Jan bin Othman

Naib Yang Dipertua

: Zakaria bin Arshad

Setiausaha Kehormat

: Tn. Haji Ibrahim bin Che' Mat

Pen. Setiausaha Kehormat

: Idris bin Haji Ludin

Bendahari Kehormat

: Tn. Haji Syed Loed bin Syed Yusof

Ahli Jawatankuasa

: Mohd. Amir bin Mohd. Baki

Jamali bin Salam

Baharom bin Mohd. Amin

Tn. Haji Husein bin Rashid

Samsudin bin Hamidan

Haliza binti Yusof

Mohd. Razali bin Abdul Rahman

Zainab binti Idris

Pemeriksa Kira-Kira

: Razak bin Junus

Tn. Haji Zainal Abidin bin Hj. Ahmad

KAWASAN REMBAU

Penaung	: Yang Teramat Mulia Dato' Lela Maharaja Dato' Mohd. Sharip bin Haji Othman
Yang Dipertua	: Prof. Madya Norhalim bin Hj. Ibrahim
Naib Yang Dipertua	: Tn. Haji Mohd. Faiz b. Hj. Burhanuddin
Setiausaha Kehormat	: Mohamad bin Haji Amoi
Pen. Setiausaha Kehormat	: Norzali bin Haji Ibrahim
Bendahari Kehormat	: Dato' Haji Nordin bin Awal
Ahli Jawatankuasa	: Datuk Purba Yahya bin Abdul Ghani Tok Putih Ramly bin Hj. Shamsuddin Tn. Haji Zainudin bin Alias Hamzah bin Majid Tn. Haji Abdul Aziz bin Haji Ahmad Taha bin Mohideen Aiani binti Sudeen
Pemeriksa Kira-kira	: Nordin bin Baharom

KAWASAN SEREMBAN

Yang Dipertua	: Tn. Haji Mohd. Taib bin Hussin
Naib Yang Dipertua	: Latifah binti Mohd. Rashid
Setiausaha Kehormat	: Zainab binti Yacob
Pen. Setiausaha Kehormat	: Sadariah binti Md. Jali
Bendahari Kehormat	: Norlia binti Abd. Karim
Pen. Bendaharai Kehormat	: Siti Zaharah binti Abd. Hamid
Ahli Jawatankuasa	: Azahar bin Jamaludin Kong Sang Junaidah binti Ibrahim

	Azimi bin Abdul Rahman
	Chai Lai Ching
	T. Thanemothy
Pemeriksa Kira-Kira	: R. Mugundan
	Rahimah binti Ibrahim

KAWASAN JEMPOL

Penaung	: YB. Dato' Haji Lilah binti Haji Yasin
Penasihat	: Tn. Haji Ujang bin Taha
	Shahidan bin Mokhtar
	Sayuti bin Mamat
	Prof. Madya Norhalim bin Hj. Ibrahim
Yang Dipertua	: Tn. Haji Kamaruddin bin Ibrahim
Naib Yang Dipertua	: Robiah binti Hamid
Setiausaha Kehormat	: Mohd. Amirudin bin Yaman
Pen. Setiausaha Kehormat	: Abd. Aziz bin Otman
Bendahari Kehormat	: Rohana binti Mohd. Yusof
Ahli Jawatankuasa	: Amir Sharifudin bin Ahmad
	Tn. Haji Kahar bin Kasim
	Mohan Singh
	Zainal Abidin bin Idris
	Jamaludin bin Samsudin
	Salim bin Sarif
	Rosidah binti Abd. Rahman
Pemeriksa Kira-Kira	: Tn. Haji Hadi bin Abdul Ghani
	Elmy Azizan bin Abdul Aziz

TRAGEDI SUNGAI LUI: SATU PEMBICARAAN AWAL

Oleh: Jamaludin Samsudin & Izhab Harun

Pendahuluan

Semasa Perang Dunia Kedua tentera Jepun telah melakukan banyak kezaliman atas tawanan perang dan orang awam yang tidak bersalah. Ramai tawanan ini telah disiksa dan dibunuh sama ada secara perseorangan atau beramai-ramai. Kezaliman ini juga turut dirasakan di Semenanjung Tanah Melayu ketika itu. Peperangan sebenarnya bertujuan menentang penjajah British. Orang-orang awam yang dianggap penentang turut juga dizalimi dan dibunuh.

Sejarah Sungai Lui

Sungai Lui, sebuah kampung terletak kira-kira 25 km ke utara Bahau di daerah Jempol, Negeri Sembilan merupakan kawasan pedalaman timur negeri Sembilan dan berhampiran dengan sempadan negeri Pahang. Pada masa ini terdapat sebatang jalan raya yang menghubungkan kampung ini dengan bandar Bahau dan Kemayan di Pahang.

Kampung ini telah diteroka dalam tahun 1933 oleh sekumpulan kira-kira 120 orang Melayu. Kumpulan tersebut diketuai oleh seorang guru tersara, Haji Arshad bin Lajim. Penduduk Melayu ini berasal dari kawasan awasan seperti Kuala Pilah, Kuala Kepis, Ulu Jempol dan Juasseh.

Pada masa itu hanya jalan kereta api yang menghubungkan kampung tersebut dengan Bahau dan Kemayan. Kereta api akan berhenti di Kampung Sungai Lui kerana terdapat sebuah *railway halt* (perhentian kereta api) kira-kira 4 km ke selatan Kampung Sungai Lui; tetapi sekarang hanya tinggal

kesan platformnya sahaja. Selain kereta api, Sungai Lui juga digunakan sebagai sistem pengangkutan dan perhubungan. Kebanyakan petempatan awal ini bertumpu di sebelah timur jalan kereta api tersebut.



Kesan tapak stesyen kereta api yang ditumbuhi belukar, kira-kira 4 km ke selatan Kampung Sungai Lui.

Zaman Penjajahan Jepun

Setelah kira-kira tujuh tahun peneroka di kampung ini hidup dengan aman, tentera Jepun telah mendarat di negeri Kelantan dalam bulan Disember 1940. Dalam masa beberapa bulan sahaja, seluruh Semenanjung Tanah Melayu telah jatuh ke tangan tentera Jepun.

Semasa pemerintahan Jepun, ramai orang Cina dari Pahang, Bahau dan Kuala Pilah berhijrah ke Kampung Sungai Lui. Jumlahnya dianggarkan sebanyak 600 orang. Penduduk Cina ini telah membuka petempatan dan ladang di sebelah barat jalan kereta api, arah ke Kemayan. Mereka menanam pisang, padi bukit, tembakau, gambir dan ubi kayu secara komersial. Hasil-hasil pertanian ini telah dijual hingga Kuala Lumpur dan Singapura. Mereka juga telah mendirikan dua deretan kedai yang diperbuat daripada kayu dan lalang sebagai atap. Lokasi kedai-kedai tersebut adalah di dalam ladang getah, di kiri kanan jalan tanah merah dan di antara jalan raya dengan quar-



Rumah pekerja di perhentian kereta api (railway halt) di Kampung Sungai Lui yang masih digunakan sehingga sekarang.

ters kereta-api sekarang.
(Lihat Peta 1).

Tentera Jepun berpusat di Bahau iaitu di Pejabat Pos yang ada sekarang dan juga di Balai Polis (lama) Bahau. Di Kampung Sungai Lui, tentera Jepun telah melantik beberapa orang Melayu dan Cina sebagai *Jakedan Cho*. Tujuan penubuhan Jakedan Cho ini adalah untuk mendapatkan



Di kiri kanan jalan ini terletaknya 'pekan' Kg. Sungai Lui sebelum tragedi 1924. Sekarang kawasan ini ditanami getah

maklumat tentang kegiatan pengganas komunis di kawasan sekitar Sungai Lui. Pihak berkuasa Jepun telah mengetahui bahawa penduduk Cina di sini memberi sokongan tenaga dan moral serta membekal bahan makanan kepada pasukan Bintang Tiga yang beroperasi di kawasan itu.

Pada suatu hari, dalam tahun 1942, semasa orang Cina ramai berkumpul di kawasan di pekan Sungai Lui, datang Zakaria, seorang Jakedan Cho dari Kampung Sungai Lui ke pekan tersebut. Beliau keluar dengan memakai lilitan tangan (*arm-band*) merah putih iaitu lambang tentera Jepun. Dia telah ditangkap oleh orang Cina di pekan itu, dibawa ke hutan dan dibunuh.

Berita penangkapan Zakaria itu telah diketahui oleh abangnya, Malik. Dengan perasaan marah dan sedih, Malik berlari melalui hutan ke Kemayan dan menaiki kereta api ke Bahau. Di Bahau beliau telah melaporkan kejadian pembunuhan adiknya itu di markas tentera Jepun.

Pada keesokan harinya, kira-kira jam 10.00 pagi sepasukan tentera Jepun telah sampai di Kampung Lui dari Bahau. Orang ramai yang kebetulan berada di kawasan pekan itu dikumpulkan. Semua lelaki Cina, dengan tangan terikat ke belakang dikumpulkan di tengah jalan di antara dua deretan kedai. Kanak-kanak diletakkan di barisan hadapan dan lelaki dewasa di belakang. Semua perempuan Cina dikurung dalam salah sebuah kedai papan yang beratapkan lalang. Orang Melayu dikumpulkan di sebelah kanan jalan kereta api.

Tentera Jepun telah menyoal siasat setiap orang Cina tentang peristiwa penangkapan Zakaria, tetapi tiada seorang pun yang mengaku mengetahui peristiwa tersebut. Setelah berputus asa untuk mendapatkan sebarang maklumat, kira-kira jam 11.00 pagi, tentera Jepun mula menembak orang-orang Cina itu. Bangunan kedai tempat mengurung wanita-wanita Cina disiram minyak tanah dan dibakar. Kanak-kanak kecil yang tidak mati ditikam dengan benet. Orang Melayu ditahan hanya untuk melihat kejadian itu. Mereka diberi amaran keras supaya tidak menyokong gerila komunis.

Keesokan harinya, beberapa orang pegawai tentera Jepun telah tiba dari Bahau. Mereka mengarahkan seorang India yang bekerja di perhentian kereta api itu menanam mayat-mayat tersebut. Mayat-mayat itu telah ditanam di dalam sebuah lubang besar terletak kira-kira 100 meter ke selatan tempat kejadian. Menurut seorang India terdapat kira-kira 400 mayat. Ada sumber menyatakan jumlah orang Cina dibunuh ialah 399 orang dan ada pula yang memberikan bilangan 382 orang. (Sebahagian daripada nama yang dapat dikutip tersenarai dalam Lampiran 1).

Terdapat beberapa orang yang masih hidup semasa pembunuhan beramai-ramai oleh tentera Jepun. Mereka tertindih oleh mayat-mayat rakan dan kemudian lari dalam asap tebal untuk menyelamatkan diri.

Selepas perang

Setelah tamat perang dan Jepun menyerah kalah, Tanah Melayu telah diisytiharkan darurat. Dalam usaha memerangi gerila komunis, tentera Gurkha telah membina sebatang jalan raya dari Bahau melalui Kampung Sungai Lui dan terus ke Kemayan dalam tahun 1955. Semasa jalan itu masih lagi jalan tanah merah (*gravel*), saudara-mara dan waris-waris orang Cina yang telah terkorban itu telah membawa simen ke Kampung Sungai Lui dari Bahau. Mereka secara berkongsi dan bekerjasama telah membina sebuah tugu peringatan (*memorial*) di atas bekas lubang kubur pembunuhan beramai-ramai tersebut.

Penutup

Penulisan ini merupakan penulisan awal dan bertujuan merakamkan latar belakang tragedi tersebut. Sumber penulisan ini adalah daripada Tuan Haji Muhidin bin Haji Arshad, Ketua Kampung Sungai Lui. Satu penyelidikan yang lebih mendalam perlu dijalankan kerana masih banyak persoalan yang perlu dicari jawapannya.



Tugu awal peringatan menandakan tempat mangsa-mangsa pembunuhan dijemadikan.

Lokasi Tugu Peringatan Sungai Lui sekarang, pandangan dari jalan raya Bahau-Kemayan.



Tugu Peringatan Sungai Lui sekarang.

Lampiran 1: SEBAHAGIAN DARIPADA MANGSA PERANG JEPUN
DI SUNGAI LUI 1942

Au Yong Man	歐陽滿
Chan Lui	陳雷
Chong You	張祐
Chong Zhi	張指
Hee Kim Chun	徐金春
Lai Ching	賴清
Lee Sui	黎水
Lee Zhong	黎仲
Lim Yi	林益
Ong Kok	王國
Shi Fu	施富
Shi Li	施理
Shi Rui	施瑞
Soo San	蘇三
Wong Ji	黃濟
Wong Kim Lian	王金蓮
Wong Qiu	黃秋
Wong Ruan	黃暖
Yap Ching Kee	葉清記
Yap Kim Hua	葉金花
Zheng Shi	鄭食

Sidang Pengarang **Warisan** merakamkan setinggi-tinggi terima kasih kepada Puan Tee Kim Huat dari Sekolah Menengah Tinggi Port Dickson atas kerjasa menranskrip nama-nama Mangsa Trajedi Sungai Lui dalam tulisan Cina. Terima Kasih.

LOKASI TUGU PERINGATAN PERANG JEPUN SUNGAI LUI

